

УДК 398.87-048.44(=161.2)

**ПОКАЖЧИК МОТИВЕМ І МОТИВІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ ПІСЕННОСТІ:
ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРУВАННЯ І МЕТАМОВИ
(на прикладі типу “мотиви–дії/ситуації”)**

Соломія МАЗУР

*Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1/345, 79602 Львів, Україна,
тел.: (+38032) 239 47 20, e-mail: solomiamazur9@gmail.com*

Стаття вводить у науковий обіг “Показчик мотивем і мотивів української повстанської пісенності”, зокрема його перший розділ, який охоплює “мотиви–дії/ситуації” (показчик надруковано у цьому збірнику окремою публікацією). Цей показчик розроблено у контексті виконання дисертаційного проекту авторки, націленого на аналіз специфіки змістової палітри українського повстанського пісенного фольклору. Детально розглянуто особливості структурування і метамови пропонованого показчика. Охарактеризовано його зв’язок із “Показчиком мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” Оксани Кузьменко (2013) та показано перспективу фольклористичних досліджень у цьому методологічному напрямі. Окремо висвітлено складні дискусійні питання, що виникли у процесі практичної роботи над показчиком.

Ключові слова: український повстанський фольклор, мотивема, мотив, аломотив, мотивний показчик, структурування, метамова.

Повстанський фольклор сьогодні є “живим матеріалом” української фольклорної традиції, що активно побутує в народі і набуває нових трансформацій. Це “феноменальне надбання української культури” [39, с. 3] є значно ширшим поняттям, ніж творчість у межах збройної боротьби Української повстанської армії у 1942–1953 роках, хоча, безперечно, це час найактивнішого творення повстанського фольклору. Сам повстанський фольклор, як і джерело його виникнення, тривалий час був “підпільним”. Його відкрите наукове дослідження і публікація у період совєцької окупації України були цілковито неможливими. Ці питання частково розпрацьовано поза межами України зусиллями українських дослідників у численних діаспорах. Яскравий приклад – підготований і виданий у Канаді вже на зорі Української Незалежності найповніший на сьогодні збірник повстанських пісень “Пісні УПА” (упорядник – Зеновій Лавришин, 1996)¹ [30]. У 2005 році

---

¹ Збірник “Пісні УПА” має більше ста джерел (друковані, машинописні й рукописні збірки, щоденники, вирізки з газет, магнітофонні записи, листування тощо), які Зеновій Лавришин старанно приробирував й опрацьовував тривалий час ще до Незалежності України. Найбільші з них: збірка повстанських пісень Романа Шанківського (Івана Невмирущого), підпільно записаних у 1950–1990 роках [30, с. 11], та архів “Літопису УПА”, який тривалий час упорядковував Степан Голяш.

з'явилося важливе історіографічне дослідження Григорія Дем'яна "Український повстанський фольклор. Матеріали до бібліографічного покажчика" (Львів, 2005). У ньому автор охопив 365 праць (публікації повстанських фольклорних творів та критичні розвідки) за період від 1940 до 2001 року, при цьому наголосивши на неповноті свого дослідження і необхідності подальших пошуків у цій сфері: "Всього матеріалу відразу охопити не вдасться, особливо публікацій із місцевої періодичної преси та малотиражних книжкових видань, що досі побачили світ в Україні та поза її державними кордонами. А добре було б максимально ввести сюди кожен надрукований чи й лише записаний повстанський пісню. Те ж саме стосується й аналітичних публікацій" [39, с. 3–4].

У сучасній українській фольклористиці навколо повстанського фольклору існує багато дискусійних питань, які стосуються, до прикладу, жанрової дефініції творів цього фольклорного пласту, визначення й визнання рівня його фольклорності (особливо прозових творів повстанської тематики), текстологічних критеріїв відбору власне фольклорних варіантів повстанських творів, зв'язку повстанського фольклору з іншими традиційними і новітніми пластами української народної словесності тощо. Однак відповіді на ці питання будуть лише здогадками, якщо не провести належної систематизації та аналізу змісту повстанського фольклору. Методологію мотивного ракурсу дослідження актуалізував для української фольклористики ще у 1936 році Філарет Колесса: "Щоби відповісти на питання, що уявляє собою українська словесність, який її зміст, який обсяг, які стичні точки з словесністю інших народів, – до того потрібний загальний огляд мотивів, що обіймав би усі галузі української усної словесності і всі видання українського фольклорного матеріалу, які досі появилися" [17, с. 75].

Зауваги до структури покажчика та лексичного формулювання його елементів. Створення тематичних покажчиків уже віддавна є звичним явищем у світовій фольклористі і в той же час набуває особливої актуальності для сучасних фольклористів, які оперують великими масивами порівняльного матеріалу і прагнуть бути максимально переконливими у своїх узагальненнях. Ще наприкінці XIX століття з'явилися перші спроби змістової каталогізації фольклорних творів, а у 1910 році було опубліковано німецькомовний покажчик казкових типів "Verzeichnis der Märchentypen" фінського вченого Анті Аарне [42], що після перекладу англійською мовою, численних пізніших доопрацювань і доповнень отримав у світовій науковій спільноті назву "Покажчик Аарне–Томпсона–Утера" і вже упродовж кількох десятиліть є незамінним для збирача, дослідника й едитора народної казки¹. В Україні історія систематизації фольклорного матеріалу з допомогою

¹ На сьогодні світова фольклористика послуговується значною кількістю покажчиків різних фольклорних жанрів і тематичних груп, однак переважають, все ж таки, покажчики фольклорної прози, особливо жанру казки, до прикладу: Antti Aarne "Verzeichnis der Märchentypen" (1910), Ojo Arewa "A classification of the folktales of the Northern East African cattle area by types" (1966), Keigo Seki "Types of Japanese folktales" (1966), Paul Delarue et Marie-Louis "Le conte populaire français" (1957–1976), Samuel G. Armistead "Judeo-spanish catalog and index of ballads and songs" (1977), Лев Баран та інші "Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка" (1979), Броніслава Кербеліте "Типы народных ска-

сюжетно-мотивних показчиків також сягає кінця XIX століття, і тут одним із першопрохідців виступив Іван Франко “Показчиком казочних і інших мотивів” до збірки “Галицьких народних казок” Осипа Роздольського (1895) [40]¹. Пошуки базових одиниць систематизації, оптимізація структури показчиків, їх інформаційно-пошукової складової та інших методологічних принципів теж мають свою цікаву історію, яка може бути темою окремого дослідження.

У процесі дослідження змістової палітри українського повстанського пісенного фольклору стала очевидною, з одного боку, потреба глибокого занурення у семантичне поле цього складного фольклорного пласту, а з іншого, необхідність постійного відстеження динаміки, частотності побутування змістових одиниць. Як один із шляхів вирішення цих завдань було обрано методику структурування змісту повстанського фольклорного пласту й систематизації змістових одиниць у ієрархічну побудову – показчик мотивем і мотивів. У цій статті пропоную детальніше зупинитися на методологічних принципах і засадах його формування.

В основу побудови показчика повстанської пісенності було покладено методологічні й практичні напрацювання “Показчика мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” Оксани Кузьменко [23], оскільки соціально-побутова і повстанська пісенність характеризуються значною кількістю генетично спільних і типологічно подібних мотивів. Структура цього показчика визначена “глибиною” опрацювання й узагальнення змісту фольклорного твору. За типом мотиви скомпоновано в п’ять блоків (на основі досліджень Бориса Путілова [33]): 1) мотиви–дії/ситуації; 2) мотиви–психологічного стану персонажа; 3) мотиви–описи; 4) мотиви–характеристика; 5) мотиви–мовлення. У межах кожного блоку структура показчика представлена чотирма компонентами (які у табличному відображенні показчика займають рівень колонок): 1) мотивема² (тема), 2) власне мотив, 3) аломотив (варіант мотиву), 4) назва пісні, у якій зреалізований мотив

зок: структурно-семантическая классификация литовских этиологических, мифологических сказаний и преданий” (2001) та ін. [14].

¹ Українська фольклористика, попри синхронність створення перших тематичних показчиків та перспективність методологічних пошуків у царині класифікації змісту фольклорної традиції на початку XX століття, через складні історичні умови не змогла уповні зреалізувати свій потенціал у цьому напрямі. З часів советської окупації можна назвати хіба “Сюжетно-тематичний каталог українських балад” Олексія Дея, теоретично обґрунтований у його монографії “Українська народна балада” (1986) й практично апробований у збірнику “Балади” (1987–1988). Помітну активізацію класифікаційної праці у вивченні фольклорного змісту спостерігаємо уже в сучасній українській фольклористиці: праці Наталії Ярмоленко “Український усний героїчний епос: Динаміка традиції” (2010), Людмили Єфремової “Частотний каталог українського пісенного фольклору” (частина 3: Показчики, 2011), Оксани Кузьменко “Показчик мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” (2013) та інші.

² У “Показчику мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” (2013) Оксана Кузьменко використала термін “мотифема”, однак у своїх наступних статтях і доповідях на конференціях дослідниця аргументувала доречніший його переклад з англійської як “мотивема” (у такій формі цей термін використовує й українська дослідниця Олександра Бріцина): тоді зокрема зберігається логічна послідовність структури – “мотивема–мотив–аломотив (motifeme–motif–allomotif)” – з чим ми цілком згодні.

[23, с. 126–163]. У покажчику повстанської пісенності ми зберегли цей поділ мотивів, а саму структуру розширили ще однією колонкою – “фрагмент тексту”, що унаочнює увесь шлях аналізу від тексту (його фрагментації) до виокремлення мотиву як найменшої одиниці у структурі покажчика. Як і в покажчику мотивів О. Кузьменко, мотивами та власне мотиви нумеруємо.

Мотивема (тема) – структурна одиниця каталога, що охоплює групу власне мотивів. Алан Дандес зіставив “мотивему” із “функцією” Владіміра Проппа і показав, як це поняття працює у системі “мотивема–мотив–аломотив”, таким способом ввівши його до інструментарію фольклористичного аналізу [44; с. 96]. Вперше лексему “мотивема (motif + eme)” у лінгвістичному контексті запропонував Кеннет Пайк для диференціації між емічним та етічним (emic and etic) рівнем дослідження структури тексту [44, с. 96].

У пропонованому покажчику назви мотивем можуть повторюватись у різних типах мотивів. Наприклад, мотивема “Прощання” наявна в типах “Мотиви–дії/ситуації” та “Мотиви–мовлення” – таке дублювання зроблено свідомо, щоб відобразити реальний взаємозв’язок між мотивами різних типів та цілісність мотивного фонду як художньої системи. Для називання мотивем, які належать до типу “Мотиви–дії/ситуації”, ми намагалися добирати віддієслівні іменники, оскільки саме такі найменування безпосередньо відображають дію. Щоправда, не завжди буває легко підібрати власне таку віддієслівну назву (див., до прикладу, мотивему “Лихі пригоди” в покажчику О. Кузьменко [23, с. 135]).

Усю сукупність мотивем у “Покажчику повстанської пісенності” умовно можна поділити на три групи: 1) спільні (суголосні) для повстанської та соціально-побутової лірики; 2) “нові” – які проявилися у повстанській пісенності (тобто їх немає у “Покажчику мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” Оксани Кузьменко, але очевидно, що вони “з’являться” у мотивних покажчиках інших фольклорних корпусів у міру розробки таких покажчиків: наприклад, мотивема “Народження” буде широко представлена у жанрі колядок чи хрестинних пісень); 3) такі, що “зникли”, тобто у повстанських творах їх не виявлено (“Життя в родині”, “Поневіряння”, “Пияцтво” тощо).

Однотипними мотивемами для повстанської та соціально-побутової лірики ми вважаємо такі, у яких йдеться дійсно про одні й ті ж поняття, наприклад: “Приготування до виїзду”, “Прощання”, “Взаємовідносини героя з дівчиною”, “Смерть”, “Похорон”, “Повернення”. Для ілюстрації пропонуємо порівняти мотивами “Приготування до виїзду” у соціально-побутовій і повстанській пісенності (див. таблицю 1). Як бачимо, у повстанських піснях мотивема “Приготування до виїзду”, окрім спільного мотиву із соціально-побутовою пісенністю “С= готується виїжджати”, додатково реалізується в мотиві “Інші готують =С до виїзду” (у фрагменті тексту: “коваль кує зброю”). Оскільки лексема “коваль” є назвою професії, галузі майстерності, то можемо припустити, що при подальшому аналізі повстанської пісенності або при створенні мотивного покажчика іншого фольклорного пласту чи жанру цей аломотив набере чисельності і здобуде право на самостійне існування у вигляді “Майстер готує =С до виїзду”. Натомість, на цьому етапі дослідження повстанської пісенності, не виявлено мотиву “Родичі готують =С до виїзду у військо”, який має варіативну реалізацію у соціально-побутових

піснях. Очевидно, що зміст, точність та рівень деталізації метамови мотивного показника потребують перевірки шляхом збільшення кількості й варіативності систематизованих творів, а також залучення іножанрових фольклорних творів.

Таблиця 1. Функціонування мотивами “Приготування до виїзду” у соціально-побутовій і повстанській пісенності

Мотивема	Мотив	Аломотив
<i>соціально-побутова пісенність (за показчиком Оксани Кузьменко)</i>		
1.1. Приготування до виїзду	1.1.1. С= готується виїжджати	Козак готує сідло у коня у похід
		Козак готується виїжджати на війну
		Козак годує і напуває коня
		Козаки засвистали у похід
		Рекрут, вдовиний син, сідлає коня
		Чумак готує мажі, вигодовує худобу в дорогу
	1.1.2. Родичі готують =С до виїзду у військо	Старша сестра сідлає коня, середня дає хустку, наймолодша сестра відпроваджує козака у військо
		Старша сестра веде коня, середня сестра несе зброю, менша сестра розпитує козака
		Мати виряджає (віддає) у військо сина
<i>повстанська пісенність</i>		
1.4. Приготування до виїзду	1.4.1. С= готується виїжджати	Повстанець вороного коня осідлав, вибираючись в похід
		Повстанець осідлає коня в далеку дорогу
		Партизан-боєць провідник друг-Гриць осідлав коня в останній герць
		Повстанець замає вороного коня
		Повстанець припне шаблю до боку
		Повстанець кинув автомата на плече
		Повстанець закине кріса на плечі перед дорогою
	1.4.2. Інші готують =С до виїзду	Коваль кує зброю Комарові

До “нових” мотивем (які “з’явилися” у показчику повстанської пісенності і яких немає у показчику соціально-побутової лірики) належать: 1.1. “Народження”, 1.2. “Постання”, 1.8. “Вербування”, 1.9. “Молитва”, 1.16. “Святкування”, 1.21. “Боротьба”, 1.22. “Помста”, 1.24. “Бій”, 1.25. “Зрада”, 1.36. “Визволення” та інші. Більшість перелічених формулювань мотивем були почерпнуті безпосередньо із самих повстанських текстів і пов’язані із домінуванням тих чи інших лексем та ідей у певній групі мотивів. І якщо підбране формулювання мотивемі відпові-

дало нормативному словниковому визначенню, ми зупинилися на цьому найменуванні. Значно складнішою є ситуація, коли доводиться підбирати найменування для метафоричних змістів, як наприклад, у мотивемі “Постання”, яка об’єднує мотиви про створення, переродження і відродження війська чи мотив посвяти у воїна.

Окремо варто зупинитися на “новій” мотивемі у нашому покажчику – 1.38. “Злодіяння ворога”, що характеризується значною частотністю мотивів у повстанській пісенності. Опозиція “герой–антипод” яскраво виписана у проаналізованих повстанських текстах, то ж асимілювати ці дві антагоністичні групи персонажів під одне поняття суб’єкта у покажчику було б недоречно. На сьогоднішньому етапі створення “Покажчика мотивем і мотивів української повстанської пісенності” ми все ж вирішили залишити мотивему “Злодіяння ворога”, не подрібнюючи її на такі чіткіші предикативні складові, як “Руйнування”, “Виселення”, “Ув’язнення” чи інші, а зберігши у покажчику очевидною опозицію “повстанець–ворог”. Однак припускаємо, що за результатами подальших досліджень чи відповідно до потреб інших фольклорних корпусів при синтезуванні мотивем вже створених покажчиків з’явиться необхідність розвести мотиви, що містяться у мотивемі “Злодіяння ворога”, до інших мотивем. Знайти остаточну відповідь на питання – варто чи не варто зберігати таку дискусійну мотивему – могла б допомогти і наявність дотичних покажчиків повстанської пісенності, зокрема, покажчиків образів чи сюжетів.

Поняття “**мотиву**” є невід’ємною складовою фольклористичного дискурсу. Його часто використовують у фольклористичних дослідженнях, однак змістове наповнення терміна градує від мінімального елемента тексту і до структури, аналогічної з сюжетом. Визначення “мотиву”, його структурних компонентів, внутрішньої взаємодії з іншими складовими тексту тощо – і сьогодні залишаються дискусійними питаннями¹. Ми розуміємо і використовуємо поняття “мотив” у значенні найпростішої оповідної одиниці, з якої вибудовується сюжет [13]. Детально питання структури мотиву розглянув Ігорь Силантьєв у праці “Поетика мотиву” [34]. Власне мотив відображаємо в синтаксичній конструкції простого речення, члени якого корелюються в парадигмі однини теперішнього часу дійсного способу (хоча іноді доречніше використати словоформу множини, наприклад: “Повстанці приймають =С”, “Повстанці дають нове ім’я =С”, “С= несуть загиблого”, “С= славлять загиблого побратима”) за такою структурною схемою: “суб’єкт–предикат–об’єкт (С–П–О)”. Суб’єкт – обов’язковий структурний елемент мотиву, яким позначаємо головного діяча в мотиві, а в нашому покажчику – тільки повстанця (саме стосовно нього використовуємо скорочене позначення “С”). Іншим дійовим особам (матері, дівчині, ворогові та ін.) не надаємо умовних позначень, використовуємо найменування, тотожне тексту, але в літературній

¹ Науково-теоретичні дослідження структури фольклорних текстів, їх базових одиниць на сьогодні мають також тривалу історію. Зокрема, фундаментальні ідеї опубліковано у працях: “From Etic to Emic Units in the Structural Study of Folktales” Алана Дандеса (1962), “Фольклор и народная культура” Бориса Путилова (1993), “Теория мотива в отечественном литературоведении и фольклористике: Очерк историографии” Ігоря Силантьєва (1999) та інших.

формі. Предикат – обов’язковий структурний елемент у типі “мотиви–дії/ситуації”, а в мотивах інших типів – факультативний. Об’єкт – необов’язковий структурний елемент мотиву, яким позначаємо особу, предмет чи явище, на який спрямована дія суб’єкта (чи буде об’єкт у конкретному мотиві чи аломотиві, залежить від того, чи наявний він у повстанській пісні, з якої виокремлено мотив).

Дещо детальніше розглянемо структурний елемент “суб’єкт”, що в аналізованій повстанській пісенності характеризує досить широкий діапазон діячів, особливо у порівнянні з традиційною історичною чи суспільно-побутовою пісенністю. Під суб’єктом маємо на увазі лише, так би мовити, “основного героя” (не будь-який персонаж, що з’явиться у тексті, матиме назву “суб’єкт”). Ми вважаємо пріоритетним у своїй роботі збереження варіативності найменувань суб’єктів, пов’язаних з повстанською боротьбою – це відображено в аломотивах. До прикладу, у “мотивах–дії/ситуації” як суб’єкт може виступати одна людина (повстанець, хлопець, партизан, юнак), збірне поняття (народ, військо, сотня, полк), метонімна назва (Україна, край) тощо. Усі вони у формулюванні мотиву будуть позначені як $S=$, а в аломотиві – вже матимуть вигляд, відповідний до лексеми з конкретного повстанського тексту. Варто зауважити, що у випадках, коли суб’єкта в тексті не названо прямо, то в аломотиві ми використовуємо нейтральну назву “повстанець”. Подібна ситуація з предикатом у мотивемі 1.21. “Боротьба” типу “Мотиви–дії/ситуації” – якщо не вказана конкретна дія, вживаємо формулювання “боротися”. Як бачимо, до різних типів мотивів не завжди можна однаковою мірою застосувати принцип структурування за схемою “суб’єкт–предикат–об’єкт”. Це зумовлено їх іманентною структурою. Але все ж таки ми спробували витримати цю схему в нашому дослідженні і зокрема в покажчику мотивного фонду повстанських пісень.

Термін “**аломотив**”, про який частково вже ішлося вище, належить Алану Дандесу (науковець запропонував його ще у 1962 році в статті “From Etic to Emic Units in the Structural Study of Folktales” [44, с. 88–100]. У цій праці термін “аломотив” прозвучав у контексті аналізу праць “Морфология волшебной сказки” (1928) Владіміра Пропа і “Language in Relation to a United theory of the Structure of Human Behavior” (Part 1, 1954) Кеннета Пайка. Цей термін А. Дандес розпрацьовує і в пізніших статтях, до прикладу, у праці “The Symbolic Equivalence of Alломotifs: Towards a Method of Analyzing Folktales” [44, с. 319–327] поняття “аломотив” пояснено як “назву різноманітних мотивів, що можуть наповнювати певну функцію [термін В. Проппа] (мотивему) сюжету (name the various motifs which could fulfill a given function (motifeme) slot)” [44, с. 321], при цьому дослідник наголосив, що аломотив – це та ланка, яка залежить від вибору оповідача і може бути зумовлена особливостями аудиторії (тоді як, наприклад, послідовність мотивем у конкретній розповіді завжди одна і та ж): “[Аломотив] репрезентує елементи розповіді так, як їх подав оповідач (represented the elements of a story as they were told by a narrator)” [44, с. 88]. Хоча А. Дандес писав про казку, ці твердження є актуальними і для пісенності, оскільки опираються перш за все на варіативність фольклорного тексту. Оксана Кузьменко підсумовує підхід А. Дандеса до аломотиву як до “конкретної реалізації мотивемі у тексті” [23, с. 122].

Аломотиви у своїй природі неоднорідні за структурою. Більшість із них має “класичну структуру”, у якій бачимо по-одному суб’єкту, предикату та об’єкту дії. Однак існує і чимало аломотивів, ускладнених шляхом розширення структурних елементів, коли маємо по кілька суб’єктів, предикатів чи об’єктів. На нашу думку, недоречно розділяти такі розширені аломотиви на їх прості варіативи, оскільки це було б певним “насиллям” над текстом, його надто вже штучним членуванням. Тому у нашому покажчику ми подаємо ці розширені аломотиви цілісно, в їх своєрідному контекстному вигляді. При цьому структурний обсяг аломотиву залежить від природи твору – намагаємося подавати максимально близько до змісту, щоб не втратився контекст, розуміння суті певного варіанта; подрібнюємо настільки, щоб аломотив зберіг особливості власне конкретного повстанського тексту. З одного боку, така особливість змісту текстів повстанських пісень дещо ускладнює чіткість поділу, формулювання мотивом і мотивів. Однак, з іншого, дає можливість дослідити факт дифузії, злиття мотивів різного жанрового походження власне у повстанській пісенності. Отож, в аломотивах зберігаємо час та числову форму, використані в конкретному тексті. Аломотиви подаємо літературною мовою, за винятком тих випадків, коли переклад або парадигматична зміна слова змінюють сприйняття змісту аломотиву.

Таблиця 2. Лексичне формулювання аломотиву

Мотивема	Мотив	Аломотив	Фрагмент тексту
1.16. Святкування	1.16.3. С= святкує Воскресіння	Повстанці відправляють Служби Божі в кожному лісі і в діброві, величаючи Воскресіння	В кожному лісі і діброві Відправляєм Служби Божі, Величаєм Воскресіння... “Христос Воскрес” (Л., № 565)

Лексичне формування “зовнішнього вигляду” аломотиву теж має свої складнощі, оскільки сама природа художнього тексту дуже часто не має формальної структурованості, особливо, коли йдеться про синонімію суб’єктів, предикатів чи об’єктів. До прикладу, аломотив “Повстанці відправляють Служби Божі в кожному лісі і в діброві, величаючи Воскресіння”, на нашу думку, потрібно подавати в такому широкому формулюванні (таблиця 2). Бо якщо у назві цього аломотиву залишити лише “Повстанці відправляють Служби Божі в кожному лісі”, то втратиться дуже важлива частина – “величаючи Воскресіння”, що не лише формально пояснює причину повстанського богослужіння, а й містить акцент на важливій для повстанської пісенності символічній конструкції “Воскрес Христос – воскресне Україна”. Хоча, як доречно зауважила О. Кузьменко під час обговорення пропонуваного у цій статті покажчика повстанської пісенності¹, друга частина

¹ Обговорення “Покажчика мотивом і мотивів повстанської пісенності” відбулося на черговому засіданні наукового семінару “Актуальні проблеми української фольклористики” 14 грудня 2016 року на Кафедрі української фольклористики імені академіка Філарета

формулювання радше належить до “мотивів–мовлення”, ніж до “мотивів–дії/ситуації”. Тож цей фрагмент тексту містить і “мотив–дії”, і “мотив–мовлення” і буде відображений у показчику, відповідно, у двох типах мотивів із перехресним посиленням.

Не менш складне і питання синонімічності у формулюванні аломотиву (див. приклад у таблиці 3). Кожна ланка множинного об’єкта у цьому аломотиві підсилює і доповнює одна одну – таких фрагментів не варто розривати. І саме призначення аломотиву у структурі показчика (як конкретної реалізації мотиву у тексті) передбачає збереження близькості його формулювання до тексту твору.

Таблиця 3. Лексичне формулювання аломотиву

Мотивема	Мотив	Аломотив	Фрагмент тексту
1.22. Помста	1.22.1. С= мстить за смерть / кров	Повстанці мстять за Петлюру, за вождів повстання, за Коновальця пресвятую кров, за Соловки, за каторгу, за заслання, за ЧК, за плями від оков	За Петлюру, за вождів повстання, Коновальця пресвятую кров, За Соловки, каторгу, заслання, За ЧеКа, за плями від оков. “Україна – степ і море” (Л., № 169)

Зберігши такий аломотив, можна буде в майбутньому простежити зміни у цьому переліку об’єктів: “Повстанці мстять за Петлюру, за вождів повстання, Коновальця пресвятую кров, за Соловки, каторгу, заслання, за ЧК, за плями від оков”. На цьому наголошувала зокрема Надія Пастух під час семінару “Актуальні проблеми української фольклористики”: “Якщо ми хочемо розробити якісь універсальні принципи показчика, який би спрацьовував і на інші різні жанри – то таких речей не можна робити [...], [не можна] подрібнювати на окремі клітиночки, випрацьовувати для того окремо і Петлюру, і так далі. Тому що, скажімо, в межах весільної пісенності є така формула [...]: «Молоді вийдуть, освітять землю й небо, землю й небо, місяця на небі, купця в дорозі...» – там є чотири чи п’ять компонентів [...], і вони будуть повторюватись [...] до XIX століття, [...] а там вже починають чергуватися [...]. Як ми це все розб’єм, ми не побачим, що це колись було у спільному тексті”¹. Водночас цілком очевидно, що кожна зі складових

Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка. Тема засідання: “Практика компонування показчика фольклорних мотивів (до питання складних випадків формулювання мотивних індексів)”. Доповідачі: Оксана Кузьменко і Соломія Мазур. Резюме виступів за адресою: <http://philology.lnu.edu.ua/seminar/pokazhchyk-folklornykh-motyviv>.

¹ Виступ Надії Пастух у дискусії під час наукового семінару “Актуальні проблеми української фольклористики” на тему “Практика компонування показчика фольклорних мотивів (до питання складних випадків формулювання мотивних індексів)” (14 грудня 2016 року, Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів). URL: <http://philology.lnu.edu.ua/seminar/pokazhchyk-folklornykh-motyviv>.

множинного об'єкта цього аломотива має перспективу відбрунькуватися в окремий аломотив, до прикладу, "Повстанці мстять за каторгу". І такий аломотив буде співіснувати у покажчику поряд із зазначеним вище розширеним аломотивом із твору "Україна – степ і море". В аломотиві структура мотиву реалізується залежно від особливостей конкретного тексту, як ми вже згадували у цій статті, тож у ньому можлива не лише синонімічність, а й підрядна структура (таблиця 4).

Джерельна база покажчика. Джерельною базою для створення "Покажчика мотивом і мотивів повстанської пісенності" є тексти повстанських пісень зі збірника "Пісні УПА" за редакцією Зеновія Лавришина (Торонто, 1996) [30]. Ця праця, як було зазначено на початку статті, є сьогодні найповнішим зібранням повстанської пісенності і за відсутності академічного корпусу повстанського фольклору приречена слугувати основною джерельною базою для наукових студій повстанської проблематики. Видання орієнтоване на широкого читача, однак значною мірою виконане із дотриманням спеціальних наукових вимог. Упорядник намагався охопити усі доступні йому джерела, прагнучи дати репрезентативне зібрання традиції. Для дослідження мотивного фонду повстанської пісенності зі збірника "Пісні УПА" [30] було відібрано 319 творів.

Таблиця 4. Лексичне формулювання аломотиву

Мотивема	Мотив	Аломотив	Фрагмент тексту
1.19. Ходіння в село	1.19.3. С= ходить в село розпитати	Повстанці прийшли в хату, щоб вивідати в друзів, що діється в ріднім селі	Прийшли вони в хату, В друзів вивідати, Що діється в ріднім селі? "Що то за звістка сумна облетіла" (Л., № 457)

Окремо варто наголосити на питанні чіткої ідентифікації повстанської пісні як дослідницького об'єкта фольклористики. Адже досі на позначення фольклорних творів повстанської тематики не існує єдиної термінології. У наукових текстах використовують терміни: повстанський, тюремний, табірний, виселенський, каторжанський фольклор тощо. Для свого дослідження ми обрали дефініцію "повстанська пісня", акцентуючи у ній головну на історико-тематичному класифікаційному критерії, яким окреслюємо пісенні твори національно-визвольних змагань українців середини ХХ століття, осердям яких, звісно, була збройна боротьба Української повстанської армії. Така дефініція дає змогу уникнути доволі умовних і нечітких хронологічно-просторових меж й охопити пісні, не лише безпосередньо пов'язані з часом і теренами активної збройної боротьби УПА, але також хронологічно раніші пісенні твори про політичну діяльність ОУН та пісні тюремної і виселенської тематики, що актуалізувалися у фольклорній традиції переважно вже другої половини ХХ століття.

Для ілюстрування практичної реалізації зазначених теоретичних зауваг пропонуємо систематизацію мотивного фонду повстанської пісні "Світить місяць, світить ясний" ("Пісні УПА", 1996, № 186) (див. таблицю 5).

Таблиця 5. Мотивний фонд повстанської пісні “Світить місяць, світить ясний”

Фольклорний твір	Структура у показчику мотивів
Світить місяць, світить ясний, Молодий ліс стиха шумить.	<i>тип:</i> мотиви–описи; <i>мотивема:</i> опис ситуації; <i>власне мотив:</i> опис ночі; <i>аломотив:</i> Ясний місяць світить, молодий ліс шумить стиха
А ви літа молодії – Як важко нам тут вас прожить!	<i>тип:</i> мотиви–психологічного стану; <i>мотивема:</i> туга; <i>власне мотив:</i> С= тужить через втрачену молодість; <i>аломотив:</i> Повстанець тужить, бо молоді літа важко проживати на війні
Довкола б’ються – війна велика:	<i>тип:</i> мотиви–описи; <i>мотивема:</i> опис ситуації; <i>власне мотив:</i> опис бою; <i>аломотив:</i> Б’ються довкола – війна велика
Усі советську комуну б’ють.	<i>тип:</i> мотиви–дії/ситуації; <i>мотивема:</i> боротьба; <i>власне мотив:</i> С= бореться; <i>аломотив:</i> Пов- станці б’ють советську комуну
А наші хлопці молодії Самі охочо до УПА йдуть.	<i>тип:</i> мотиви–дії/ситуації; <i>мотивема:</i> вербуван- ня; <i>власне мотив:</i> С= йде добровільно у військо; <i>аломотив:</i> Хлопці самі охоче йдуть до УПА
Гей, дівчата молодії, Як важко з вами розійтись.	<i>тип:</i> мотиви–мовлення; <i>мотивема:</i> звертання; <i>власне мотив:</i> С= звертається до дівчини; <i>аломотив:</i> Повстанець звертається до дівчат, кажучи, що з ними важко розійтись
Просіть у Бога перемоги –	<i>тип:</i> мотиви–мовлення; <i>мотивема:</i> прохання; <i>власне мотив:</i> С= просить дівчину молитися; <i>аломотив:</i> Повстанець [просить] дівчат просити перемоги у Бога
Ми ще зустрінемося колись.	<i>тип:</i> мотиви–психологічного стану; <i>мотивема:</i> віра; <i>власне мотив:</i> С= вірить, що повернеться; <i>аломотив:</i> Повстанець каже дівчині, що вони ще колись зустрінуться
Ми вірим свято в перемогу,	<i>тип:</i> мотиви–психологічного стану; <i>мотивема:</i> віра; <i>власне мотив:</i> С= вірить в перемогу; <i>аломотив:</i> Повстанці свято вірять в перемогу
З вірою радо у бій ідем,	<i>тип:</i> мотиви–психологічного стану; <i>мотивема:</i> радість; <i>власне мотив:</i> С= радий боротись; <i>аломотив:</i> Повстанці радо йдуть у бій за волю в славу
З вірою радо у бій ідем,	<i>тип:</i> мотиви–дії/ситуації; <i>мотивема:</i> бій; <i>власне мотив:</i> С= йде у бій; <i>аломотив:</i> Повстанці ідуть у бій з вірою в перемогу
Залитій кров’ю Україні	<i>тип:</i> мотиви–описи; <i>мотивема:</i> опис ситуації; <i>власне мотив:</i> опис стану країни; <i>аломотив:</i> Україна, залита кров’ю
На руках волю й славу несем!	<i>тип:</i> мотиви–дії/ситуації; <i>мотивема:</i> бій; <i>власне мотив:</i> С= перемагає в бою; <i>аломотив:</i> Повстанці несуть на руках волю і славу

“Показчик мотивем і мотивів української повстанської пісенності” є спробою систематизувати змістову палітру повстанської пісні з допомогою структурно-семантичної трикомпонентної структури “мотивема–мотив–аломотив”. Услід за “Показчиком мотивем і мотивів української соціально-побутової лірики” Оксани Кузьменко (2013) він продовжує рух у напрямі виявлення і систематизації тем і мотивів українського позаобрядового пісенного фольклору та унаочнює продуктивність методології, що може бути застосована й до інших фольклорних жанрів і тематичних груп. Сконсолідований, системний рух і співпраця у створенні подібних мотивних показників (рухаючись від одного фольклорного жанру чи пласту до іншого) у перспективі наблизить нас до заповітної мрії фольклористики – подати “загальний огляд мотивів, що обіймав би усі галузі української словесності і всі видання українського фольклорного матеріалу, які досі появилися” (Філарет Колесса, 1936 рік) [17, с. 75]. Очевидно, що для реалізації такої мети потрібно чимало кропіткої праці, однак вона доконче необхідна, щоб глибинно пізнати свою фольклорну традицію й увести її у міжнародний науковий дискурс (де систематизація змісту з допомогою мотивних показників уже віддавна є поширеним інструментом дослідження фольклору). Мотивні показники можуть бути застосовані для створення фольклорних поліжанрових тематичних атласів (“атласів географічного розміщення поодиноких тем” за Філаретом Колессою), пошуково-систематизаційних інструментів електронних архівів фольклору (таких, як Електронний архів українського фольклору, <https://folklore-archive.org.ua/>), тематично-мотивного розмежування жанрів, аналізу засадничих фольклорних концептів, зрештою, усвідомлення національної своєрідності фольклорної традиції українського народу.

Список використаної літератури

1. *Андреев Николай*. Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне. – Ленинград: Государственное русское географическое общество, 1929.
2. *Андреев Микола*. Сюжетний показник українських народних казок / Упорядкування, вступна стаття, післямова та переклад з російської *С. Карпенко*; за матеріалами фотокопії рукопису *Миколи Андреева*; за редакції *Миколи Дмитренка*. – Біла Церква: ТОВ “Білоцерківдрук”, 2015.
3. *Буряк Володимир*. Фольклорне, художнє та публіцистичне мислення у контексті інтелектуально-образної еволюції (форми і методи вираження інформації у творчій свідомості етносу): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. – Київ, 2003.
4. *Веселовский Александр*. Историческая поэтика. – Москва: Высшая школа, 1989.
5. *Дандес Алан*. Фольклор: Семиотика и / или психоанализ: Сборник статей / Перевод с английского, составление *А. Архипова*. – Москва: Восточная литература, 2003.
6. *Дей Олексій*. Українська народна балада: Монографія. – Київ: Наукова думка, 1986. – С. 65–84.

7. *Дем'ян Григорій*. Українські повстанські пісні 1940–2000-х років (історико-фольклористичне дослідження). – Львів: Галицька видавнича спілка, 2003.
8. *Єфремова Людмила*. Частотний каталог українського пісенного фольклору. – Київ: Наукова думка, 2009. – Ч. 1: Опис.
9. *Єфремова Людмила*. Частотний каталог українського пісенного фольклору. – Київ: Наукова думка, 2011. – Ч. 3: Показчики.
10. *Івановська Олена*. Роль трансмісії у самоорганізації фольклорних текстів // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2010. – Вип. 43. – С. 68–75.
11. *Кербелите Бронислава*. Типы народных сказок: структурно-семантическая классификация литовских этиологических, мифологических сказаний и преданий. – Москва, 2001.
12. *Кирчів Роман*. Двадцять століття в українському фольклорі: Монографія. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2010.
13. *Кирчів Роман*. Мотив // Мала енциклопедія українського народознавства / За редакцією *Степана Павлюка*. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. – С. 355.
14. *Китанина Тат'яна*. Список указателей и материалов к указателям сюжетов и мотивов. – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/bspisok.html> (дата звернення: 16.12.2016).
15. *Китанина Тат'яна*. Указатели сюжетов и мотивов. – URL: <http://www.rutenia.ru/folklore/kitanina1.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
16. *Коваль-Фучило Ірина*. Українські голосіння: антропология традиції, поетика тексту: Монографія. – Київ: ІМФЕ імені Максима Рильського НАН України, 2014. – С. 325–350.
17. *Колесса Філарет*. Організація дослідчої праці над українською усною словесністю // Ф. М. Колесса про дослідження фольклору / Підготовка до друку, вступна стаття і примітки *Софії Грици* // Народна творчість та етнографія. – Київ, 1966. – № 4. – С. 73–79.
18. *Копаниця Любов*. Поетичний текст в усній і книжній традиції: Питання поетики і художньої семантики: Навчальний посібник. – Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2010.
19. *Крамар Ростислав*. Фольклор національно-визвольної боротьби українського народу 1940–1950 років: Автореферат кандидата філологічних наук. – Київ, 1996.
20. *Криничная Неонила*. Указатель типов, мотивов и основных элементов преданий // Предания русского Севера. – Санкт-Петербург, 1991. – URL: <http://www.rutenia.ru/folklore/krinichaya1.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
21. *Кузьменко Оксана*. Морфология українських соціально-побутових пісень: традиція і трансформація тексту (на матеріалі власних записів з Рогатинщини) // Міфологія і фольклор. – Львів, 2013. – № 1 (13). – С. 14–26.
22. *Кузьменко Оксана*. Системний показчик мотивів українських соціально-побутових пісень (як перший крок до вивчення історичної поетики). – Львів, 2011. – URL: http://philology.lnu.edu.ua/seminar/naukovyj_seminar_folklore/20110518_Kuzmenko_rezume.pdf (дата звернення: 9.11.2016).

23. *Кузьменко Оксана*. Соціально-побутові пісні в едиційній та дослідницькій практиці Філарета Колесси // Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецьких традицій (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси): Збірник наукових праць та матеріалів. – Львів, 2013. – С. 111–164. – (Серія “Українська філологія: школи, постаті, проблеми”. – Вип. 13).
24. *Кузьменко Оксана*. Фольклорний концепт “молитва” в усній народній творчості про Велику війну: український досвід // Народознавчі зошити. – Львів, 2015. – № 2 (122). – С. 283–289.
25. *Неклюдов Сергей*. Мотив и текст // Язык культуры и грамматика. К 80-летию со дня рождения академика Никиты Ильича Толстого (1923–1996) / Ответственный редактор *С. Толстая*. – Москва: Индрик, 2004. – С. 236–247.
26. *Неклюдов Сергей*. Проблемы структурно-семантического указателя фольклорных сюжетов и мотивов (Тезисы для обсуждения на семинаре 6–8 апреля 2001 в ИВГИ РГГУ). – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/semindex.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
27. *Неклюдов Сергей*. Указатели фольклорных сюжетов и мотивов: к вопросу о современном состоянии проблемы // Проблемы структурно-семантических указателей [Составитель *А. Рафаева*]. – Москва: РГГУ, 2006. – С. 31–37 (Серия: “Традиция – текст – фольклор: типология и семиотика”). – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/nekludov43.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
28. *Петров Никита*. Как составить указатель сюжетов и мотивов к текстам своей традиции? – Москва, 2012. – URL: http://www.ruthenia.ru/folklore/PetrovIndexing_ls2012.pdf (дата звернення: 16.12.2016).
29. *Петров Никита*. Рабочие материалы к указателю элементарных эпических сюжетов (ЭЭС) русских былин. – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/petrov/index.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
30. Пісні УПА / Зібрав і зредагував *Зеновій Лавришин* // Літопис УПА. – Торонто–Львів, 1996–1997. – Т. 25.
31. Проблемы структурно-семантических указателей / Составитель *А. Рафаева*. – Москва: РГГУ, 2006. – (Серия: “Традиция – текст – фольклор: типология и семиотика”). – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/semindex.htm> (дата звернення: 16.12.2016).
32. *Пропп Владимир*. Мотив как сюжетобразующий элемент // Типологические исследования по фольклору: Сборник статей памяти Владимира Яковлевича Проппа (1895–1970). – Москва, 1975.
33. *Путилов Борис*. Фольклор и народная культура. In memoriam. – Санкт-Петербург: Петербургское востоковедение, 2003. – (Серия: “Etnografica Petropolitana”). – Вып. IX). – URL: <http://www.booksite.ru/fulltext/1/001/001/084/main1.htm> (дата звернення: 15.10.2016).
34. *Силантьев Игорь*. Теория мотива в отечественном литературоведении и фольклористике: Очерк историографии. – Новосибирск: Издательство ИДМИ, 1999.
35. *Собецька Олеся*. Структурно-семантичні дослідження фольклору у сучасній європейській науці // Матеріали до української етнології. – Київ, 2007. – Вип. 6 (X). – С. 251–255.

36. *Сокіл Василь*. Показчик основних мотивів // Історичні перекази українців / Зібрав та опрацював *Василь Сокіл*. – Львів: Видавництво М. Коць, 2003. – С. 301–305.
37. Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка / Составители: *Л. Бараг, И. Березовский, К. Кабашиников, Н. Новиков*. – Ленинград: Наука, 1979. – 437 с.
38. Українська фольклористика: Словник-довідник / Укладач *Михайло Чернопиский*. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.
39. Український повстанський фольклор. Матеріали до бібліографічного показника / Зібрав і впорядкував *Григорій Дем'ян*. – Львів: Афіша, 2005.
40. *Франко Іван*. Показчик казочних і інших мотивів, ужитих в казках // Етнографічний збірник. – Львів, 1895. – Т. 1. – С. 97–120.
41. *Ярмоленко Наталія*. Український усний героїчний епос: Динаміка традиції: Монографія. – Київ, Черкаси, 2010.
42. *Arne Antt*. Verzeichnis der Märchentypen. – Helsinki, 1910.
43. *Darányi Sándor*. Aarne-Thompson-Uther tale type catalog: a preliminary survey // *Anales de Documentación*. – 2012. – Vol. 15. – No. 1. Borås, 2012. – URL: <http://revistas.um.es/analesdoc/article/viewFile/134691/131801> (дата звернення: 25.04.2016).
44. *Dundes Alan, Bronner Simon*. The meaning of folklore: The analytical essays of Alan Dundes. – Utah, 2007.
45. *Hansen William*. The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography by *Hans-Jörg Uther* // *Journal of Folklore Research Reviews*. – 2005. – URL: <https://scholarworks.iu.edu/journals/index.php/jfrr/article/view/2339/2215> (дата звернення: 14.11.2016).
46. *Thompson Stith*. Motif-index of folk-literature: a classification of narrative elements in folktales, ballads, myths, fables, medieval romances, exempla, fabliaux, jest-books, and local legends // Revised and enlarged edition. – Bloomington: Indiana University Press, 1955–1958. – URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/thompson> (дата звернення: 7.02.2016).
47. *Uther Hans-Jörg*. Classifying tales: remarks to indexes and systems of ordering. – Göttingen, 2009. – URL: hrcak.srce.hr/file/61506 (дата звернення: 15.04.2016).

Стаття надійшла до редколегії 11.01.2017

Прийнята до друку 6.03.2017

**THE INDEX OF MOTIFEMES AND MOTIFS
OF UKRAINIAN REBEL SONGS:
STRUCTURING AND METALANGUAGE FEATURES
(on the Example of the Type “Motifs–Action/Situation”)**

Solomiia MAZUR

*Filareth Kolessa Ukrainian Folklore Studies Department,
Ivan Franko National University of Lviv,
1 Universytetska Str., room 345, 79602 Lviv, Ukraine,
tel.: (+38032) 293 47 20, e-mail: solomiamazur9@gmail.com*

The article introduces “The Index of Motifemes and Motifs of Ukrainian Rebel Songs” into scholarly papers. The index that appeared in the process of writing the dissertation is aimed at analyzing specificity of the semantic palette of Ukrainian rebel folk songs. The article reveals features of structuring and metalanguage of the index presented, describes its connection with “The Index of Motifemes and Motifs of Social Songs” by Oksana Kuzmenko and shows folkloristic perspective of methodological research in this direction. It also highlights certain complex discussion issues that have arisen while compiling the index. A part of “The Index of Motifemes and Motifs of Ukrainian Rebel Songs” – “Motifs of the type ‘action/situation’” – is added.

The given article is an attempt to systematize the semantic palette of rebel songs using the three-componential structural and semantic scheme “motifeme – motif – allomotif” (special attention is drawn to each of these concepts, and peculiarities of their manifestation in rebel songs are exposed). The index will enable to reveal the true semantic structure of this oral folklore stratum, and thus – to obtain objective scholarly data that will allow us to study peculiarities of rebel folklore both in the context of Ukrainian oral poetry and interethnic folk discourse. Besides, the article briefly presents the history of indexes in Ukraine from the late 19th century to present times. The paper is based on the collection of songs “The UPA Songs” edited by Zenoviy Lavryshyn (1996).

It is worth noting that the definition “rebel song” was selected for the study, primarily focusing on historical and thematic classification criteria. Basically, the term refers to songs about Ukrainian struggle for national freedom that took place in the middle of the 20th century, and the Ukrainian Rebel Army (UPA) was the core of this armed struggle. This definition allows us to avoid quite conventional and fuzzy chronological and spatial boundaries and to cover songs that are not only directly related to the time and areas of active armed struggle of the UPA. Besides that, we are able to examine chronologically earlier works and songs about political activity of the OUN, prison songs and songs about eviction that are predominantly represented in the folklore tradition of the second half of the 20th century.

Key words: Ukrainian rebel folklore, motifeme, motif, allomotif, index of motifs, structuring, metalanguage.